

НАУЧНЫЕ
ТРУДЫ

входит в РИНЦ
Science Index

World

Том 13
Выпуск 2(39)

2015

Векуа О. В.

**ХУДОЖНЯ СУБЛІМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СВІТОМИСЛЕННЯ У
ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО “ЛЮБЛЮ ЧЕРНІГІВСЬКУ ДОРОГУ”**

*Національний університет харчових технологій,
Київ, Володимирська 68*

Vekua O.

**ARTISTIC SUBLIMATION WORLD VIEW UKRAINIAN POETRY OF LINA
KOSTENKO "I LOVE CHERNIHIV ROAD"**

*National University of Food Technologies,
Kyiv, Vladimirska 68*

Анотація. У статті подано аналіз поезії Ліни Костенко «Люблю чернігівську дорогу» через призму фольклорного сприйняття дороги і дому. У названому творі просторовий континуум втілений в архетипах дороги, дому, слова, національному універсамі.

Ключові слова: поезія, фольклор, фольклорна асоціація, архетип, творчість.

Abstract. The article analyzes the poetry of Lina Kostenko "I Love Chernihiv way" through the prism of folk perception of the road and home. In the book named spatial continuum archetypes embodied in the road, home, words, national

supermarket.

Keywords: poetry, folklore, folk association, archetype, creativity.

Постійна присутність творчої особистості Ліни Костенко як знакової постаті в континуумі української культури засвідчує її повносилля. Духовна ситуація часу сьогодні немислима без такої сили особистісного забезпечення життєспроможності національного духу, який оприявнений і творчим, і громадянським буттям поетеси. Параметри життя талановитої особистості маніфестують світові, як твердить філософія, "глибоке відчуття світобудови, такої, як вона є, існує, якщо ми рухаємося в проміжку блискавки на одну секунду відкритого нам ладу. І коли ми втратили цю секунду і не розширили власною працею цей проміжок, інтервал, що відкрився, то нічому не бувати, бо за метафізичними законами, все- незворотнє, і не зроблене нами ніколи не буде зроблено. Те, що ти виявився тут, це лише ти виявився тут. Лише ти міг зрозуміти те, що саме тільки тобі посвітило"[1,161]. Роздуми філософа про необхідність виконувати свою функцію, своє завдання у просторі земного буття особливим чином торкаються митців. Втрачену частку світу, котру не оживив" синтаксис блискавки"- це момент прозріння, надбуттєвого заглиблення в речі, котрі ніби і не повинні вміщатися в параметри людського мислення. Вони справді існують тільки в межових ситуаціях ,коли думка вигострюється, мов лезо,аналітичне мислення здатне прорізати напластування епох. Парадигма філософсько-поетичного мислення як акт особистісного хвилювання , мистецькі візії,котрі вимагають власного вирішення і завершення, у просторі слова Ліни Костенко особливим чином сублімуються в образі навколишнього – рідного, впізнаваного і ніколи до кінця нерозгаданого. Процес взаємного збагачення людського "Я"і довкілля у Ліни Костенко має особливий ракурс: цілість, основа якої –спільна матерія, ошляхетнена духом. Почуттєва сфера у Ліни Костенко живе своїм самотнім життям у світі рідної природи,дозволяючи інтимне зізнання:

Цитринове сонце,смарагдовий ліс!

Заломлене літо крізь тисячі лінз.

Моя душа у цьому літі –

Як скалка сонця в хризоліті[2,539].

Природа як постійна цінність, як бачимо , володіє такою потужною і привабливою енергією, що силове поле її тасмниці забирає у прекрасний полон кожну творчу душу. Художній факт як нова реальність – результат цього нескінченного діалогу – стає постійним предметом роздумів мистецтвознавців і філософів, психологів і екологів, зрештою, кожної мислячої людини. Духовно-творчий вимір явищ національної реальності має глибоку внутрішню сутність. Він окреслюється масштабом і темпоритмом життя окремої особистості, вписаної у сферу функціонування певної спільноти як її складова сенсоутворююча клітина. Саме на перехрестях спілкування двох сфер,природної і людської, оформлюється, увиразнюється цінність індивідуального життя , визначається його сенс і сутність, температурні параметри духовних рефлексій. Поезія Ліни Костенко наголошує: найважче побачити те, що постійно в полі нашого зору. Тому прагнемо дивитися на світ

очима митця. Індивідуально-стильовий поліваріантний пошук Ліни Костенко прилучає нас до її універсально-візійного синтезу образу українського світу, в котрому живемо й ми. Його буттєва сутність в художньо-філософській палітрі автора набирає дивовижних рис одухотвореного українського континууму. Усвідомлюємо: за прозорістю такої зрозумілої назви” Люблю чернігівську дорогу” випростовується внутрішня праця у сфері акумуляції національного досвіду естетичного освоєння світу з особистісним переживанням кожної реалії з буденно-небуденного комплексу життя полісян, в якому переплелися давнина і сучасність у цілісному уявленні. Образ дороги-особливий мистецький факт поліфонічного світу художниці. Індивідуально-національна есхатологія, символічно втілена в архетипах дороги і дому, постає перед нами не як екзистенційна деталь, а як сфера подолання тимчасовості і минулості шляхом ініціаційної парадигми. Проблема пасивного життєсприйняття як стереотипу розгортається завдяки монологічно артикульованій активній позиції індивіда (художника), котрий намагається вивільнити віталістичну енергетику (особистісну і суспільну) в просторі національного макрокосму. Улагодити національний універсум –надзавдання, яке бере на себе поетеса. У названому творі”Люблю чернігівську дорогу” просторовий континуум осягається авторкою в моделі, котра конструюється знаком руху, осердя котрого- певна точка з концентрацією в ній багатоаспектного образу українського світу. Розгортанням цієї просторової моделі зумовлений саморозвиток тексту: хвилеподібна лінія емоційних імпульсів творить настроєвий спектр такої інтенсивності, котрий потребує осядності слова, теплою тембру, всерозуміючого погляду.

Здається, динаміка розвитку ідеї та індивідуально-образне ослвлення процесу пізнання, взаємопроникнення(“Я” і світ) позірно обмежене рамками замкнутого простору. Проте якісна трансформація переживання розгортається завдяки нашаруванню, поетапному нарощуванню емоції через зафіксований рух, трансцендентність котрого пропонує два вектори для мислячої субстанції: від нульової точки земного перебування і осягнення видимого, опрідмеченого світу до його духовного продовження в слові.

“Існує дуже багато форм реалізації творчих можливостей, в яких відбувається втілення, і шоразу внаслідок ущільнення набуває унікальної форми утворення значуще як гарантія ладу ,хай яким відмінним від нашого повсякденного досвіду є те, що постає перед нами. Символічне репрезентування, здійснюване мистецтвом, не потребує ніякої певної залежності від світу речей”[3,82-83].

Мистецька реальність у кожній національній літературі пильно оберігає власні опорні образи-архетипи, котрі протягом століть концентрували полісемантичну сутність слова, його здатність акумулювати нові грані світопочування в часопросторових трансформаціях. Закріплений у національній свідомості образ дороги як фрагмент довкілля в українській поезії позначений енергією динаміки, функцією організації простору, приборкання хаосу. А духовна субстанція цього образу формувала ще одну смислову пару цього образу: дорога –доля. Ця формула стала особливо активною в українських

поетичних текстах ХХ ст., збагативши їх спектром психологічних нюансів- від розпачу до віри у неперебутність духовного поривання, індивідуального подвигу.

Інтенсивне індивідуально-мистецьке переживання ,інтимізуючи характер образу стежки, шляху, дороги, одночасно активізуючи емоційний простір навколо, творило дивовижний симбіоз знакового порядку, в котрім оприявнювався духовно-естетичний образ нації в контексті певного часопростору. Якщо говорити про образ дороги в його певною мірою абстрагованому оприявненні категорією руху, то в просторових візіях Ліни Костенко найпримітнішим видається текст “Чоловіче мій, запрягай коня”, в котрому йдеться не стільки про осягнення простору, скільки про опанування категорії часу через уявне подолання відстані.

Виразна пластика ірреального світу, його впізнавана предметність подолали межу між реальним і трансцендентним настільки талановито, що читацька уява розмиває її. Тут маємо справу з амбівалентною сутністю образу дороги, коли реальне і символічне настільки дифузують, що шлях, як явище топографічне, з одного боку, й духовне- з іншого, набуває стану енергетичного взаємоперетікання. А звідси- філософського нарощування значення- емоційного субстрату.

Поетія Ліни Костенко фіксує цей процес на різних рівнях абстрагування- від позірної описовості , котра ховає за видимою простотою глибоку часопросторову характеристику буттєвих картин (“Люблю чернігівську дорогу”), до найвищого ступеня символізації (“ Ой ні, ще рано думати про все”, “Чоловіче мій”).

Чернігівка за походженням, Ліна Костенко закохана у Поліський край. Він всюди присутній у її думанні і поезії. Отож і назва поезії фіксує рідний топонім. Якщо говорити про цей текст, як про зафіксовані словом прояви життя, то маємо розшифрувати його в аспекті розширення меж не як зримої реальності, а як знаку цілісної моделі українського світу в його гармонійності і традиційної гуманістичності.

Перший емоційний сигнал у тексті “ Люблю чернігівську дорогу” розгортає ліричний мотив у часі. Він – теперішній, вписаний у послідовність українського річного циклу:

Люблю чернігівську дорогу-
Весною, влітку, восени[2,123].

А проте подальший текст ускладнює заявлений часовий алгоритм, дивовижним чином мобілізуючи наше ретрознання, нарощуючи енергію світомислення реципієнта давньоязичницьким знаком:

Там досі моляться Стрибогу
Високі в сонці ясени[2,123].

Енергія оціночного елемента об’єднує категорії простору і часу одномоментно, так само однохвилюво вписуючи абсолютно прозорі буттєві картини у сферу вічності через неперебутність проукраїнських національних традицій. Художня цілість така туга і густа завдяки асоціативному мереживу, коли монтаж окремих структурних одиниць поетичної картини досягається

взаєморозкриттям полі функціональної сутності кожної:

Дівчата ходять, мов княгині.

Цвітуть смарагдові луги.

Русявокосі Берегині

Позолотили береги[2,123].

Розкодування словом природно-просторового мислення Ліни Костенко відбувається на рівні абсолютно адекватного відчуття ритму подійності. Позірна простота побутових сцен позначає безперервність українського тривання в часі, якою постійно тривожиться поетеса. Органічна доцільність і природність змодельованої картини національного світу оприявнює силу авторської інтуїції, уречевленої в пластиці малюнка, коли асоціативні фонди генетичного мислення підсилюють образ реальності особливою духовністю:

Там переходять шлях уповні.

Під осінь в кожному селі

Немов димки димлять жертovní-

Копають люди картоплі[2,123].

Необхідність концептуального прочитання окремої поезії Ліни Костенко зумовлена потребою відчуті у всій повноті й цілісності безпосереднє переживання авторкою світу, сублімоване в просторі слова. Невипадковість такої рефлексії засвідчує глибину поетичної реакції художниці, її етичну концепцію взаємин людини й довкілля. Світ, обжитий людьми й пережитий митцем як екзистенцій на правда, трансльована словом, оприявнює вітальний сенс українського буття як основу декларованого оптимізму.

Притягальна сила поетичного слова вихоплює прекрасну мить зустрічі з близькими по духу людьми в кінці дороги із суєти суєт і знімає шалену напругу шаленого часу:

І знову мчиш, як метеор, ти,

І довго світяться в душі

Оті розкішні натюрморти

Уздвож доріг на спориші[2,123]...

Саме цей завершальний акорд поезії містить у собі сутнісний знак розвитку поетичної ідеї дороги, як руху, як щастя зустрічі і неминучості прощань.

Література:

1. Мамардашвили М. Как я понимаю философию: Сб. ст. – М.: Прогресс, 1990. – 365 с.
2. Костенко Л. В. Вибране. – К.: Дніпро, 1989. – 558 с.
3. Гадамер Г. – Г. Герменевтика і поетика. – К.: «Юніверс», 2001. – 280 с.
4. Денисюк І. Невичерпність атома / Упорядкування та передмова Т. Пастуха. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 319 с.
5. Соловей Е. Українська філософська лірика: Навч. посібник. – К.: Юніверс, 1998. – 368 с.
6. Рільке Р. – М. Думки про мистецтво і поезію. – К.: Мистецтво, 1986. – 290с.